

YKSINHUOLTAJUUS JA TYÖ EI-PERINTEISINÄ AIKOINA

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus

Tiina Hyttinen

Opinnäytetyö
Elokuu 2012

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) HYTTINEN Tiina	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 04.06.2012
	Sivumäärä 38	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi Yksinhuoltajuus ja työ ei-perinteisinä aikoina – Narratiivinen kirjallisuuskatsaus		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KETOLA Tuija RÖNKÄ Anna		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän Ammattikorkeakoulu / Jyväskylän perhetutkimuskeskus		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli koota yhteen perheen ja työn yhdistämiseen liittyviä haasteita, joita yksinhuoltajaperheet kohtaavat sekä nostaa esille niitä ratkaisumalleja, joita yksinhuoltajaperheissä on tehty arjen helpottamiseksi, kun he työskentelevät ei-perinteisinä työaikoina. Tavoitteena oli, että jo kerätty tutkimustieto olisi helposti saatavissa niiden ammattilaisten keskuudessa, jotka voivat osaltaan olla ratkaisemassa työn ja perheen välisen vuorovaikutuksen ristiriitaa ja jotka työskentelevät yksinhuoltajien ja heidän perheidensä kanssa.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin narratiivisena kirjallisuuskatsauksena ja tiedonhaku tehtiin systemaattisesti. Tutkimusaineisto pyrittiin rajaamaan mahdollisimman hyvin tutkimusongelmaa vastaavaksi. Lopullinen tutkimusaineisto käsitti 11 tutkimusartikkelia, joista 1 oli suomenkielinen ja muut englanninkielisiä.</p> <p>Kirjallisuuskatsauksen perusteella yksinhuoltajaperheiden suurimmat haasteet liittyivät lastenhoidon järjestämiseen, minkä kannalta etenkin ilta-, yö- ja viikonlopputyö sekä aikaiset aamuvuorot olivat hankalimpia. Ei-virallisina aikoina työskenteleville yksinhuoltajille ei riittänyt pelkkä virallisen lastenhoitojärjestelmän tarjoama lastenhoito. Virallisen lastenhoidon rinnalla he turvautuivat myös epäviralliseen lastenhoitoon, jota tarjosivat pääasiassa isovanhemmat, erityisesti mummot, sekä ystävät ja muut sukulaiset. Tutkimuksista nousivat esille etenkin työaikajoustot, työssä koettu autonomia, työstä saatu palaute, työnantajan antama tuki sekä perhemyönteinen ilmapiiri, joiden todettiin vähentävän merkittävästi työn ja perhe-elämän välisen vuorovaikutuksen kielteisyyttä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) yksinhuoltajuus, työn ja perheen vuorovaikutus, ei-perinteinen työaika, kirjallisuuskatsaus		
Muut tiedot		

Author(s) HYTTINEN Tiina	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 13082012
	Pages 38	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title Single parenting and nonstandard working times – A narrative literature review		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor(s) KETOLA Tuija RÖNKÄ Anna		
Assigned by JAMK University Of Applied Sciences		
Abstract <p>The purpose of this thesis was to conduct a literature review in order to assemble challenges which single parents face when trying to combine work and family life. The purpose was also to raise those solutions made to manage everyday life. The goal was that the collected information could easily be accessed by those professionals who play a part in solving this conflict between work and family and who work with single parents and their families.</p> <p>The thesis was implemented as a narrative literature review and the data collection was performed systematically. The aim was that the data would be similar to the research problem. The final data included 11 research articles in which one was in Finnish and the rest in English.</p> <p>Based on to the literature review, the biggest challenges which single parent families face were related to arranging child care. Especially evening and nightshifts, weekend work and early mornings were the hardest working times for single parents. For single parents who worked at nonstandard times formal child care was not sufficient to cover their child care needs. They also used informal childcare, which was mainly offered by grandparents, specially grandmothers, friends and relatives. The research articles raised especially flexible working times, the possibility of part-time work, support from the employer and a family-friendly culture in the working place as factors that would decrease work and family life conflict.</p>		
Keywords single parenting, work and family life interaction, nonstandard working times, literature review		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	MUUTOKSIA TYÖSSÄ JA PERHEESSÄ	2
2	KESKEISET KÄSITTEET	4
2.1	Yksinhuoltaja	4
2.2	Ei-perinteisinä aikoina tehtävä työ	6
2.3	Työn ja perhe-elämän vuorovaikutus	7
3	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	9
4	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTUS.....	10
4.1	Kirjallisuuskatsaus	10
4.2	Narratiivinen kirjallisuuskatsaus.....	11
5	AINEISTON HAKUPROSESSI JA AINEISTON KUVAUS.....	12
5.1	Aineiston haku, rajaus ja valinta	12
5.2	Aineiston analysointi	13
5.3	Aineiston kuvaus.....	13
6	TUTKIMUSTULOKSET	14
6.1	Yksinhuoltajan sosioekonominen tausta	14
6.2	Ei-perinteiset työajat	16
6.3	Lastenhoidon haasteita	17
6.4	Järjestelyjä lastenhoidon turvaamiseksi	18
6.5	Perheen arjen haasteet	19
6.6	Pelastavat sosiaaliset suhteet	20
6.7	Työnantajan rooli yksinhuoltajan elämässä	21
6.8	Ikä, sukupuoli ja etninen tausta suhteessa ei-perinteisinä aikoina tehtävään työhön.....	22
7	POHDINTA	24
7.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	24
7.2	Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus ja eettisyys	27
	LÄHTEET	29
	LIITTEET.....	33

1 MUUTOKSIA TYÖSSÄ JA PERHEESSÄ

Viimeisten vuosikymmenten aikana on puhuttu paljon globalisaatiosta, mihin on osaltaan vaikuttanut tietotekniikan kehittyminen. Tiedon lisäksi myös pääoma sekä työ itsessään ovat helpommin liikkuvia kuin aiemmin. (Kivimäki 2009, 13.) Työ on nykyään ajasta ja paikasta riippumatonta ja hektisyys on lisääntynyt työpaikoilla, mistä syystä työ läikkyy helpommin perheeseen (Rönkä & Kinnunen 2009, 160). Myös työajoissa on globalisaation myötä tapahtunut muutoksia: kuluttajat vaativat palveluilta ympärivuorokautista saatavuutta (Gornick & Presser 2009, 22), mikä lisää ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn määrää ja kasvattaa näin ollen perinteisen työajan ulkopuolella työskentelevien henkilöiden tarvetta työmarkkinoilla. Suomessa ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn määrän kasvu näkyy koskettavan erityisesti alle 35-vuotiaita naisia, joista moni on yksinhuoltaja (Kröger 2005, 209).

Kun ei-perinteisinä aikoina tehtävästä työstä keskustellaan, nostetaan aiheusemmiten esille tarkastelemalla työn ja perheen vuorovaikutukseen liittyviä haasteita kaksivanhempaisten perheiden näkökulmasta. On kuitenkin tosiasia, että yksinhuoltajien ei-perinteisinä aikoina tekemä työ on yhtä yleistä kuin parisuhteessa elävien vanhempienkin (La Valle, Arthur, Millward, Scott, & Clayden 2002, 22). On arvioitu, että Yhdysvalloissa olisi 13 miljoonaa yksinhuoltajaperhettä, joista 80% on yksinhuoltajaäidin perheitä. On myös havaittu, että yksinhuoltajaäidit työskentelevät matalan tulotason työpaikoissa ja neljäsosa heistä tekee töitä ei-perinteisinä aikoina. (Gornick & Presser 2009, 22.) Lapsiperheiden taloudellisen aseman huonontumisen ja yksinhuoltajien sekä ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn määrän lisääntyminen voidaan nähdä toisiaan seuraavina asioina (Söderling 25.5.2009).

Suomessa yksinhuoltajuutta on tutkittu pääasiassa tarkastelemalla aihetta työllisyyden ja taloudellisen hyvinvoinnin näkökulmasta, mutta yksinhuoltajien arkeen ja perheeseen liittyvät teemat ovat jääneet tutkimusten ulkopuolelle (Forssén, Haataja & Hakovirta 2009, 10). Kuten Rantalaiho (2009, 20) toteaa suomalaisen yksinhuoltajuuden tutkimuksesta, on tutkimustietoa saatavilla epäsuorasti, muiden tutkimusten sivutuotteena. Tämä on nähtävissä myös kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa, sillä yksinhuoltajuutta ilmiönä sinänsä sekä myös yksinhuoltajien taloudellista tilannetta on kyllä tutkittu, mutta ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn ja yksinhuoltajuuden yhdistelmää ei niinkään.

Tällä narratiivisella kirjallisuuskatsauksella onkin tarkoitus tuoda esille nimenomaan yksinhuoltajien ei-perinteisinä aikoina tekemää työtä ja noiden perheiden elämään ja arkeen liittyviä seikkoja yksissä kansissa niin, että jo kerätty tutkimustieto olisi helposti saatavissa tulevaisuudessa. Opinnäytetyö liittyy Suomen Akatemian rahoittamaan, vuosina 2011-2014 toteutettavaan konsortiotutkimukseen (Lasten sosioemotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7-taloudessa), joka toteutetaan uudessa Jyväskylän yliopiston, Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen muodostamassa Perhetutkimuskeskuksessa.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Yksinhuoltaja

1960-1970- luvuilla yhden vanhemman perheitä verrattiin kahden vanhemman täydellisiin perheisiin, mikä näkyi myös sen aikaisissa käsitteissä; *tynkäperhe*, *vajaaperhe* ja *poikkeava perhe*. Käsite *yksinhuoltaja* vakiintui suomenkieleen 1970-luvulla. Käsite pitää sisällään eri syistä yksinhuoltajiksi päätyneet vanhemmat eli aviottomat äidit, lesket sekä avo- tai avioliitosta eronneet alle 18-vuotiaiden lasten vanhemmat. Jos kolme vuosikymmentä sitten yksinhuoltajuuden yleisin syy oli leskeys, on syynä nykyään avio- tai avoero, joiden määrä on vuosikymmenten aikana noussut (Forssen ym. 2009, 11.) Nykyaikana yksinhuoltajaksi päädytään myös tietoisien valinnan kautta, mistä Kröger (2009, 171) käyttää nimitystä soolovanhemmuus (*engl. solo parenting*). Viimeisimpien tilastojen mukaan lapsiperheiden määrä Suomessa on laskenut hienoisesti verrattaessa vuotta 2011 vuoteen 2010. Suomessa äidin ja lasten muodostamien perheiden määrä on hieman laskenut vuodesta 2010 vuoteen 2011: vuonna 2010 äidin ja lasten muodostamia perheitä on ollut 149 651 ja vuonna 2011 niitä on ollut 149 196 . Isän ja lasten muodostamien perheiden määrä taas on noussut vuodesta 2010 vuoteen 2011: vuonna 2010 isän ja lasten perheitä on ollut Suomessa 30 278 ja vuonna 2011 niitä on ollut 30 534. (Tilastokeskus, Perheet 2011.)

Yksinhuoltaja- käsitteen käyttäminen ei ole täysin ongelmaton, sillä huoltajuudella viitataan laissa määriteltäviin virallisiin tehtäviin sekä vastuuseen, jotka yksinhuoltajan tulisi täyttää. Tilastoissa yksivanhempaisten perheet luokitellaan yksinhuoltajaperheiksi asumismuodon, ei huoltojärjestelyjen perusteella, vaikka nykyään eroon päätyvät vanhemmat valitsevatkin useimmiten

yhteishuoltajuuden lastensa huoltomuodoksi. Käytännön huollosta ja arjen pyörittämisestä vastaa kuitenkin usein vain toinen vanhempi. Yksinhuoltajuuden käsite on ongelmallinen myös siksi, että se antaa ymmärtää lapsella olevan vain yksi aikuinen käytettävissään, vaikka todellisuudessa lapsella voi olla muitakin merkityksellisiä perhesuhteita. (Forssén ym. 2009, 11-12.)

Ruotsin- ja englanninkielessä käytettävissä käsitteissä ei esiinny huoltajuuteen viittaavia termejä. Ruotsinkielessä käytetty käsite *ensamförälder* tarkoittaa suomennettuna yksin olevaa vanhempaa (*ensam* suom. yksinäinen, ainoa, erillään oleva, hyljätty, oman onnensa nojaan jätetty, omin päin, yksin, omin voimin ja itse). Englanninkielessä käytössä olevat käsitteet *lone parent* ja *single parent* viittaavat nekin yksin olevaan tai ainoaan vanhempaan. Siis vain suomenkielisessä käsitteessä viitataan laissa määriteltyihin vanhemman velvollisuuksiin, jotka yksinhuoltajan tulisi täyttää, kun taas englannin- ja ruotsinkielisissä käsitteissä viitataan vallitsevaan olotilaan, joka on muuttuva. (Forssén ym. 2009, 12.)

Parempana käsitteenä pidän *yhden vanhemman perhettä*, joka ei luo oletuksia lapsen huoltajuudesta, muttei myöskään lapsen kanssa asuvan vanhemman yksinäisyydestä. Tähänkin käsitteeseen liittyy kuitenkin problematiikkaa: perheen käsite on jokaiselle yksilölle omanlainen, subjektiivinen käsite. Kaikki eivät määrittele perheeseen pelkkää vanhemman ja lasten välistä yksikköä vaan perheeseen voi kuulua myös toinen vanhempi, isovanhemmat tai joku muu läheinen, tärkeä henkilö. Yhden vanhemman perhe- käsitteen käyttäminen olisi tässä työssä vaivalloista, sen pitkän ja moniosaisen rakenteen vuoksi, tulenhan tässä työssä toistamaan tuon käsitteen useita kertoja. Huolimatta *yksinhuoltaja-* käsitteeseen liittyvästä problematiikasta, olen päätenyt käyttämään työssäni tuota käsitettä sen lyhyiden vuoksi. Yksinhuoltaja-käsite on

lisäksi lukijalle helpommin mielletävä. Tarvittaessa täsmennän ilmaisuja käyttämällä käsitteitä *yksinhuoltajaäiti* tai *yksinhuoltajaisä*.

2.2 Ei-perinteisinä aikoina tehtävä työ

Elämme yhteiskunnassa, joka on auki 24 tuntia vuorokaudessa, mikä on johdannut työaikojen ja työsuhteiden monimuotoistumiseen, siis ilta-, yö- ja viikonlopputöiden lisääntymiseen (Kröger 2005, 206). Suomeen on vakiintunut niin kutsuttu virka-aika (arkisin 08-16) eli aika, jolloin viralliset palvelut ovat avoinna. Kivimäki (2009, 14) referoi Julkusta (2000), jonka mukaan työaika perustui teolliseen yhteiskuntaan. Tämän ajan ulkopuolella tehtävää työtä kutsutaan *ei-perinteisinä aikoina* tehtäväksi työksi. Tilastokeskus määrittelee iltatyöksi työn, jota tehdään aikavälillä 18-23 ja yötyöksi työn, jota tehdään aikavälillä 23-06 (Työvoimatutkimus 2010, 5). Vuorotyön käsite (*engl. shift work*) liitetään nopeasti ei-perinteisinä aikoina tehtävään työhön, sillä vuorotyötä tehdään kahdessa tai kolmessa vuorossa, ja näin ollen työajat ajoittuvat suurelta osin virka-aajan ulkopuolelle. Suomessa yksinhuoltajat ovat vahvasti mukana työelämässä. Ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn lisääntyminen koskee erityisesti nuoria, alle 35-vuotiaita naisia. Näin ollen ei-perinteisinä aikoina työskentelevistä henkilöistä moni on yksinhuoltaja myös Suomessa. (Kröger 2005, 208-209.)

Aineistoon tutustuessani panin merkille, että virallisen työajan ulkopuolella tehtävästä työstä käytetään suomenkielessäkin erilaisia käsitteitä: epätyypillinen työ, epätyypillisinä aikoina tehtävä työ ja vuorotyö. Myös englanninkielisestä aineistosta löytyy useita käsitteitä kuvaamaan ei-perinteisiä työaikoja: *atypical work*, *working non-standard hours*, *post-industrial working time*, *non-standard-hour-work* ja *outside 9-to-5*. Englanninkielisiä käsitteitä ympärivuoro-

kautisesti auki olevasta yhteiskunnasta ovat *24h economy* ja *around-the-clock economy*, joita voidaan myös käyttää, kun puhutaan perheestä, jonka vanhemmat tekevät työtä ei-perinteisinä aikoina. *Epätyypillisestä työstä* puhuttaessa voi nopeasti tehdä oletuksia tehtävän työn luonteesta, joten käsitteen käyttö ei mielestäni ole järkevää. Päädynkin tässä opinnäytetyössä käyttämään käsitettä *ei-perinteisinä aikoina tehtävä työ*, sillä se on myös hankkeessa yleisesti käytössä. Aivan ongelmattomaa ei toki ole tämänkään käsitteen käyttäminen. Ottaen huomioon, että esimerkiksi Kanadassa 75% lapsiperheistä joko toinen tai molemmat vanhemmat työskentelevät ei-perinteisinä aikoina (Strazdins, Korda, Lim, Broom & D'Souza 2004, 1521), olisi paikallaan kysyä, kuinka perusteltua on ylipäättään pitää virka-aikana tehtävää työtä perinteisenä työaikana.

2.3 Työn ja perhe-elämän vuorovaikutus

Työ on kehittynyt tietoteknologian ansiosta ajasta ja paikasta riippumattomaksi työksi, jota voidaan tehdä missä ja milloin vain, siis myös kotona. Yhteiskunta vaatii palveluita, jotka ovat saatavilla kaikkina vuorokauden aikoina, vuoden jokaisena päivänä. Näitä palveluita pyörittääkseen yhteiskunta tarvitsee työntekijöitä. Työn muutokset vaikuttavat myös perhe-elämään, sillä niiden kahden eri ulottuvuuden rajat ovat paitsi hälventyneet myös sekoittuneet keskenään. (Kinnunen, Malinen & Laitinen 2009, 126-127.)

Työn ja perhe-elämän suhdetta kuvataan erilaisilla käsitteillä, joista jokainen antaa erilaisen kuvan siitä, kenelle vastuu yhteensovittamisesta pääasiallisesti kuuluu. (Pälli & Rissanen 2006, 41.) Puhutaan työn ja perhe-elämän yhdistämisestä (engl. *to combine work and family*), jolloin liitetään kaksi asiaa yhteen, yhdeksi kokonaisuudeksi. Toinen käytetty käsite on näiden kahden elämänalueen yhteensovittaminen (engl. *reconciliation of work and family*), millä viitataan niin työntekijän, työnantajan kuin yhteiskunnankin aktiiviseen rooliin

kunkin elämänaalueen mukauttamiseksi. Yhteensovittamiseen liittyy paitsi arkielämän toimista selviäminen myös syyllisyydentunto silloin, kun jotakin elämänaaluetta ei jaksata tai ehdi huomioida riittävästi. Työn ja perheen välistä suhdetta voidaan myös pyrkiä tasapainottamisella (engl. *Work-Life balance*) eheyttämään ja pienentämään kitkaa työn ja muun elämän välillä. Tasapainotuksen toteuttamisesta suurimman vastuun kantavat ne, joiden tarvitsee sitä päivittäin tehdä, käytännössä siis työntekijä ja työnantaja. Valtion harjoittaman politiikan merkitys nähdään pienempänä. (Mts. 45-47.)

Ennen työn ja perheen vuorovaikutusta on tarkasteltu kausaalisten ja ei-kausaalisten mallien kautta. Ei-kausaalisisissa malleissa ei oleteta, että kahden eri elämänaalueen välille voisi syntyä syy-seuraussuhteita. Työ ja perhe-elämä nähdään siis toisistaan erillisinä alueina, jotka eivät vaikuta toisiinsa tai niiden välinen yhteys on näennäisen pieni. Työn ja perhe-elämän voidaan myös nähdä kietoutuvan niin tiiviisti yhteen, että niiden rajapintoja on mahdotonta erottaa toisistaan eikä näin ollen voi sanoa, kumpi oikeastaan aiheuttaa mitään. Kausaalisisissa malleissa yhdellä elämänaalueella tapahtuvat asiat vaikuttavat jollakin tavalla myös toiseen elämänaalueeseen. (Rantanen & Kinnunen 2005, 231.)

Aineistossani työn ja perheen välistä suhdetta kuvataan vaihtelevin termein. Esille nousevat erityisesti siirräntä (*spillover*), konflikti (*conflict*) sekä kuormitus (*strain*). Näitä kaikkia käsitteitä käytetään tutkimusaineistossani kuvaamaan nimenomaan kielteistä vuorovaikutusta työn ja perheen välillä. Yksinkertaisuuden vuoksi, käytän työssäni yläkäsitettä työn ja perheen välisestä vuorovaikutuksesta, viitatessani työn ja perhe-elämän yhdistämiseen ja siitä johtuviin tai siihen liittyviin kielteisiin piirteisiin ja kokemuksiin.

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyöni tarkoitus on kirjallisuuden perusteella nostaa esiin paitsi haasteita, joita ei-perinteisinä aikoina työskentelevät yksinhuoltajat ovat kohdanneet myös niitä ratkaisumalleja, joita he ovat keksineet helpottaakseen arkeaan. Työssä keskityn erityisesti niihin yksinhuoltajaperheisiin, joissa on 0-11-vuotiaita lapsia ja rajaan työni ulkopuolelle yksinhuoltajuuden ilmiönä. En myöskään pyri selvittämään yksinhuoltajuuteen johtaneita syitä, vaikkakin käsitteitä määritellessäni olen niitä hieman sivunnut. Olen muotoillut tutkimuskysymyksiäni niin, että ne vastaavat opinnäytetyölleni asetettua tarkoitusta. Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1) Millaisia perhe-elämään liittyviä haasteita on havaittu yksinhuoltajaperheissä jos vanhempi työskentelee ei-perinteisinä aikoina?

2) Millaisia ratkaisumalleja yksinhuoltajaperheet ovat kehittäneet helpottaakseen perhe-elämää tai järjestääkseen lastenhoidon?

Tavoitteena on, että opinnäytetyöstä olisi apua yksinhuoltajien ja heidän perheidensä kanssa työskenteleville ammattilaisille. Tämä opinnäytetyö tarjoaa tiivistetysti tutkimusten kautta saatua tietoa yksinhuoltajien arjesta erityisesti heidän työskennellessään ei-perinteisinä aikoina.

4 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTUS

4.1 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kartoittaa, miten ja mistä näkökulmasta katsoen tarkasteltavaa aihetta on aiemmin tutkittu. Kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään tuomaan esiin aiheeseen liittyvät keskeisimmät tutkimustulokset, näkökulmat, käytetyt metodit sekä tutkijoiden nimet (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 108-109). Käyttämällä tutkimusmenetelmänä narratiivista kirjallisuuskatsausta (*engl. narrative literature review*) voidaan tarttua laajempiin ja abstraktimpiin kysymyksiin ja liittää yhteen enemmän teorioita ja näin ollen paitsi käyttää useampia metodeja myös antaa arvoa metodologiselle monimuotoisuudelle (Baumeister & Leary 1997, 311).

Kirjallisuuskatsauksessa on pyrittävä tuomaan esille erilaiset näkökulmat, tutkimusasetelmat ja –tulokset. Näitä on arvioitava kriittisesti ja tuotava esille tutkimuksissa mahdollisesti olevat näkemuserot, puutteet ja ristiriitaisuudet (Hirsjärvi ym. 2000, 109-110), tarkoituksena ei siis ole uudelleentulkinnan tai uudelleenyhdistämisen toteuttaminen (Baumeister & Leary 1997, 109-110). Aineiston tulee olla aiheeseen suoraan liittyvää ja siitä tulee nostaa esille tutkimusongelman kannalta keskeiset asiat riittävän yksityiskohtaisesti. Tulokset tulee esitellä objektiivisesti ja puolueettomasti, vaikkakin tutkimuskysymykset, joiden valossa aineistoa tarkastelee, tulee pitää mielessä. (Hirsjärvi ym. 2000, 109-110.) Kirjallisuuskatsauksen avulla on mahdollista esittää johtopäätöksiä laajalla, teoreettisella tasolla, jollaisia empiirisen tutkimuksen avulla on yleensä mahdotonta osoittaa (Baumeister & Leary 1997, 311).

4.2 Narratiivinen kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksia on erilaisia ja niissä kaikissa on omat tunnuspiirteensä. Kuvailevat kirjallisuuskatsaukset ovat yleisimpiä tehtyjä kirjallisuuskatsauksia. Niitä luonnehditaan yleiskatsauksiksi, jolloin käytetyt aineistot voivat olla laajoja eivätkä aineiston hakua rajaa tiukat metodiset säännöt. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymykset ovat väljempää kuin muissa kirjallisuuskatsaustyypeissä. Kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta voidaan kuitenkin erottaa kaksi erillistä katsaustyyppiä: narratiivinen kirjallisuuskatsaus sekä integroiva kirjallisuuskatsaus. (Salminen 2011, 6.)

Tässä opinnäytetyössä aihetta lähestytään narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tavoin. Narratiivista kirjallisuuskatsausta Salminen (2011, 7) luokittelee metodisesti kevyimmäksi kirjallisuuskatsaukseksi, jonka avulla kootaan laajalaisista epäyhtenäisistä lähteistä saatua tietoa helppolukuisiksi kokonaisuuksiksi. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen voi toteuttaa kolmella eri tavalla: kommentoivalla tai toimituksellisella tavalla tai tekemällä yleiskatsauksen. Yleiskatsauksessa tarkoituksena on tiivistää yhteen aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia ja sen luonne on usein kriittinenkin, vaikkei kriittisyys siihen oletusarvoisesti kuulukaan (mts. 7). Tämä opinnäytetyö on narratiivinen yleiskatsaus, sillä se vastaa parhaiten opinnäytetyölle asetettuun tavoitteeseen.

5 AINEISTON HAKUPROSESSI JA AINEISTON KUVAUS

5.1 Aineiston haku, rajausta ja valinta

Hain aineistoa erilaisista tietokannoista, pääasiassa Lindasta ja EBSCO:sta. Kielenä käytin pääasiassa englantia, mutta myös suomen- ja ruotsinkielellä suoritin muutamia hakuja. Suomen- ja ruotsinkielillä saadut hakutulokset eivät olleet kooltaan suuria eivätkä useinkaan sopineet hakukriteereihin, mistä syystä esimerkiksi ruotsinkielistä tutkimusaineistoa ei aineistoon valikoitunutkaan. Hakusanoina ja lausekkeina käytin pääosin englanninkielisiä käsitteitä: *atypical work, non-standard work, work, single parent, around-the-clock, 24h economy, shift work, lone parent, sole parent, work and family* sekä näiden erilaisia yhdistelmiä. Saadakseni kasaan useita tutkimuksia, käytin useita aiheeseen liittyviä käsitteitä. Rajasin hakuni koskemaan vain vuosina 2000-2011 tuotettua aineistoa. Ensimmäinen valintaperuste aineistolle oli sen otsikko. Seuraava valintaperuste oli artikkelin tiivistelmä, minkä perusteella joko hylkäsin tai valitsin artikkelin osaksi aineistoani.

Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen sallivaan luonteeseen kuuluen ja aiheeni luonteen vuoksi hain tietoa myös muulla tavalla kuin suoraan tietokannoista hakemalla. Näitä muita tapoja, joita tiedonhakuun käytin, olivat erityisesti aiheeseen suoraan liittyvät ja aihetta jollain tavalla sivuavat pääosin suomenkieliset teokset, joiden lähdeluettelo tutkimalla etsin aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja muita julkaisuja. Myös löytämistäni tutkimusartikkeleista tutkin lähdeluettelot etsien niistä lisää aiheeseen liittyvää aineistoa.

5.2 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnissa pyritään vastaamaan mahdollisimman tarkasti asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa aineiston analysointi tapahtuu yleisimmin kuvailevan synteessin avulla. Sen avulla tehty yhteenveto on ytimekäs ja johdonmukainen. (Salminen 2011, 7.) Aineistoni on aihealueiltaan sangen samansuuntainen, muttei yksikään artikkeli käsittele pelkästään yksinhuoltajuutta. Aineistoni analysoinnin aloitin taulukoimalla tutkimusaineiston perustiedot helposti luettavaan taulukkoon. Taulukkoon keräsin paitsi tutkimusartikkelien kirjoittajat myös julkaisuvuoden, maan, otannan ja keskeiset käsitteet. Lisäksi kuvasin myös hieman sitä, miten tutkimus on tehty ja ketkä kuuluivat tutkimuksen kohderyhmään. Koskin taulukkoon myös tutkimuskysymysteni kannalta olennaiset päätulokset, jolloin taulukkoa tarkastelemalla lukija saa tietoonsa ytimekkäästi tämän kirjallisuuskatsauksen päätulokset. Taulukon liitin opinnäytetyöni loppuun (kts. Liite 1). Taulukoituani aineistoni aloin lukemaan aineistoa läpi, yksi kerrallaan tarkastellen aineistoa koko ajan tutkimuskysymysteni valossa. Kirjasin ylös niitä asioita, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiini ja lopuksi vertailin koko aineistosta saatuja tuloksia yhteen, kirjoittaen tulokset johdonmukaisesti ja selkeästi ylös.

5.3 Aineiston kuvaus

Lopullinen aineistoni sisältää 11 tutkimusartikkelia, joista jokainen käsittelee jollain tavalla opinnäytetyöni kannalta keskeisiä aihealueita. Artikkeleista seitsemän käsittelee työn ja perheen välistä vuorovaikutusta, neljä lastenhoidon järjestämistä ja sosiaalista tukea sekä kaksi ei-perinteisinä aikoina työskenteleviä henkilöitä yleisesti. Aineistostani neljä artikkelia on yhdysvaltalai-

sia, kaksi australialaisia, yksi uusi-seelantilainen, yksi kanadalainen tutkimusartikkeli sekä yksi suomalaisista yksinhuoltajista kertova tutkimusartikkeli, joka tosin on osa kansainvälistä SOCCARE-projektia. Lisäksi aineistooni kuului yhteenveto Englannin ja Walesin tutkimustuloksista sekä 16 EU-maan tilastoja keskenään vertaileva tilastoanalyysi.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Yksinhuoltajan sosioekonominen tausta

Matala toimeentulo sekä koulutustausta on yleisesti liitetty yksinhuoltajuuteen, mikä myös tutkimusaineistosta nousi esille. Ciabattarin (2005, 12) tekemään analyysiin nojautuen matalan toimeentulon omaaviin äiteihin liitettyjä piirteitä olivat: yksinhuoltajuus, työtön työnhakija-status, työskentely ei-perinteisinä aikoina, toimeentulotuen saaminen, lukiosta valmistumattomuus, tummaihoisuus, huono terveys ja määrällisesti enemmän lapsia. Baxter ja Alexander (2008, 202-203) havaitsivatkin, että yksinhuoltajat toimivat useammin alemman tason ammateissa kuin parisuhteessa elävät.

Matalan tulotason ja ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn havaittiin myös olevan yhteydessä työn ja perheen välisen vuorovaikutuksen kielteisyyteen (Ciabattari 2005, 13-14). Myös Baxter ja Alexander (2008, 205) pääsivät tutkimuksessaan samaan tulokseen työn ja perheen välisen kielteisen vuorovaikutuksen ja huonon taloudellisen tilanteen välillä. Grosswaldin (2003, 50) havainnot olivat päinvastaiset: tuloilla ei havaittu olevan suhdetta kielteiseen vuorovaikutukseen työn ja perheen välillä toisin kuin etnisellä taustalla. Mikäli matalan tulotason omaavalla äidillä havaittiin olevan käytössään pieni

määrä sosiaalista pääomaa, kasvatti se työn ja perheen välistä kielteistä vuorovaikutusta (Ciabattari 2005, 12, 14).

Yksinhuoltajaäidit olivat parisuhteessa eläviä äitejä useammin tilapäistyöntekijöitä ja heidän luottamuksensa työpaikan pysyvyyteen oli alhaisempi kuin parisuhteessa elävillä äideillä (Baxter & Alexander 2008, 201-202). Lastenhoitojärjestelyjen todettiin vaikuttavan työmarkkinoilla pysymiseen: mikäli lastenhoidon järjestämisessä ilmeni hankaluuksia, kasvoi todennäköisyys osaikaisena työskentelyyn (Ciabattari 2005, 16). La Vallen ym. (2002, 16) havaintojen mukaan yksinhuoltajat mainitsivat parisuhteessa eläviä äitejä todennäköisemmin ei-perinteiset työajat työstä tulevaksi vaatimukseksi. Samassa tutkimuksessa havaittiin ei-perinteisten työaikojen vaatimusten liittyvän johto- ja asiantuntijatehtäviin, millä tasolla yksinhuoltajat eivät kuitenkaan yleensä toimineet (mts. 16). Han (2004, 251) havaitsi kuitenkin ei-perinteisinä aikoina työskentelyä edellytettävän erityisesti työpaikoissa, joissa alemman koulutustason omaavat henkilöt todennäköisimmin työskentelevät.

Koulutustason erot ei-perinteisinä aikoina työskentelyssä näkyvät eri tavalla eri ikäkausina. 18-vuotiaista ei-perinteisinä aikoina työskentelevistä suurin osa oli korkeakouluopintoja jo suorittavia tai niihin pyrkiviä ja vain pieni osa alhaisemman koulutuksen saaneita. 23 vuoden ikään tultaessa lukiokoulutusta alemman koulutuksen saaneiden ei-perinteisinä aikoina tekemän työn määrä kasvoi, kun taas korkeakoulutettujen ei-perinteisinä aikoina työskentelevien määrä oli vähäinen. 39 ikävuoteen mennessä erot näiden ryhmien välillä kasvoivat edelleen. (Presser & Ward 2011, 6.) Myös koulutuksen ja työn ja perhe-elämän välisen kielteisen vuorovaikutuksen välillä havaittiin yhteys, sillä kielteisen vuorovaikutuksen määrä tuntui olevan sitä suurempi, mitä korkeampi koulutus henkilöllä oli (Grosswald 2003, 49-50).

6.2 Ei-perinteiset työajat

Baxterin ja Alexanderin (2008, 201) havainnot viittasivat siihen, että ei-perinteisinä aikoina työskenteleville yksinhuoltajille tyypillisin työaika ajoittui iltapäivä kuuden jälkeiseen aikaan sekä yön yli kestäviin vuoroihin. La Valle ym. (2002, 22) pääsivät tutkimuksessaan sen sijaan päinvastaiseen tulokseen: yksinhuoltajien havaittiin tekevän harvemmin myöhään iltapäivään ja yli yön kestäviä vuoroja kuin parisuhteessa elävien. Sen sijaan yksinhuoltajille tyypillisiä työaikoja olivat aikaisin aamulla alkavat vuorot sekä viikonloppuvuorot (Em. 2002, 22).

Erityisesti äitien tekemän yötyön havaittiin olevan kielteisessä yhteydessä lapsen käyttökseen (Gassman-Pines 2011, 23), mitä tukee myös Strazdinsin, Kordan, Limin, Broomin ja D'Souzan (2004, 1523) tekemät havainnot: ei-perinteisinä aikoina työskentelevien vanhempien lapsilla käytöshäiriöiden ja tunne-elämän ongelmien esiintyvyys oli 29-43% yleisempää kuin perinteisinä aikoina työskentelevien vanhempien lapsilla. Yötyötä tekevien äitien havaittiin raportoivan lapsestaan vähemmän päivittäistä positiivista käytöstä. Lisäksi äitien tekemä yötyö oli yhteydessä äidin omaan vihaisuuteen ja uupumukseen. Heidän vuorovaikutuksensa oli vetäytyvää. (Gassman-Pines 2011, 23.) Parisuhteessa elävien havaittiin kokevan enemmän kielteistä vuorovaikutusta työn ja perheen välillä, joskin vähemmän uupumusta. Yksinhuoltajat raportoivat kokevansa sitä vähemmän ahdistusta, mitä enemmän he tekivät töitä öisin (Mts. 23-25), mikä yllätti myös tutkimuksen tekijät. Olettaisin, että selitys tämän kaltaiseen tulokseen tulisi siitä, että aineistoon on valikoitunut niitä yksinhuoltajia, joilla epävirallinen lastenhoito toimii eli joilla on käytössään joko lapsen toinen vanhempi tai muu läheinen, joka voi huolehtia lastenhoidosta äidin ollessa töissä.

6.3 Lastenhoidon haasteita

Viikonlopputyön, yötyön, iltatyön sekä aikaisin aamulla alkavien vuorojen havaittiin olevan vanhempien kokemusten mukaan vaikeimpia työaikoja lastenhoidon järjestämisen kannalta (Baxter & Alexander 2008, 208; Moss 2009, 70; Kröger 2005, 215). Hankaluuksia tuottivat myös päivystysvuorot, varallalo sekä erilaiset tilapäistyöt, jolloin lastenhoidon järjestäminen ja elämän suunnitteleminen etukäteen hankaloituivat entisestään. (Moss 2009, 70, Kröger 2005, 217). Kouluikäisten lasten vanhemmille haasteellisimpia työaikoja olivat yli iltapäivä kolmeen kestävät vuorot sekä koulujen loma-ajat (La Valle ym. 2002, 44; Kröger 2005, 216).

Jotkut lapset osallistuivat moniin erilaisiin lastenhoitomuotoihin saman päivän aikana (Moss 2009, 71), mitä tukevat tutkimuksissa saadut tulokset epävirallisen ja virallisen lastenhoidon yhdistelemisestä (La Valle ym. 2002, 23; Han 2004, 240, 251; Moss 2009, 70; Strazdins ym. 2004, 1521). Vanhemmat kaipaivat virallisiin päivähoitopalveluihin enemmän joustavuutta, millä tarkoitettiin pidempiä aukioloaikoja, aukioloa viikonloppuisin, mahdollisuutta maksaa osapäivistä sekä joustavuutta siihen, milloin lapsi voisi olla hoidossa (Moss 2009, 72). Viikonloppuisin, öisin tai myöhään iltapäivisin työskentelevät vanhemmat olivat riippuvaisempia kumppanin tai sukulaisen tarjoamasta epävirallisesta lastenhoidosta kuin perinteisinä aikoina työskentelevät vanhemmat. Yksinhuoltajalle virallisen lastenhoidon vähentäminen tarkoitti yhteistyötä lapsen muualla asuvan vanhemman tai sukulaisen kanssa. (La Valle ym. 2002, 24, 19.)

6.4 Järjestelyjä lastenhoidon turvaamiseksi

Ei-perinteisinä aikoina työskenteleville vanhemmille lastenhoidon järjestäminen tarkoitti usein sekä virallisen että epävirallisen lastenhoidon yhdistelemistä. Virallisella lastenhoidolla tarkoitetaan päiväkoteja, perhepäivähoitajia sekä lastenhoitajia. Epävirallisella lastenhoidolla viitataan yleensä isovanhemman, muun perheenjäsenen, ystävän, naapurin tai työkaverin tarjoamaan hoitoon, josta ei yleensä makseta hoidontarjoajalle (Moss 2009, 73). Kaikissa lukemissani tutkimuksissa tultiin jokseenkin samaan tulokseen: ei-perinteisinä aikoina työskentelevät käyttävät vain harvoin pelkästään virallista lastenhoitoa ollessaan itse töissä (La Valle ym. 2002, 23; Han 2004, 240, 251; Moss 2009, 70; Strazdins ym. 2004, 1521; Kröger 2005, 211). Yksinhuoltajien työskennellessä ei-perinteisinä aikoina, oli epävirallisen lastenhoidon käyttäminen vielä yleisempää (La Valle ym. 2002, 23). Ei-perinteisinä aikoina työskentelevistä äideistä ne, jotka työskentelivät vaihtuvissa vuoroissa, käyttivät muita todennäköisimmin lastenhoidon järjestämiseksi päiväkodin tarjoamia palveluja (Han 2004, 204). Yleensä virallisiin palveluihin tukeutuvat olivat kuitenkin niitä, joiden taloudellinen tilanne pakotti työskentelemään tai jolla ei ollut valittavanaan epävirallisia lastenhoitomuotoja joko siksi, ettei heillä ollut ketään, jolla olisi mahdollisuus auttaa lastenhoidossa tai heidän oma kokemuksensa oli, etteivät he halunneet olla vaivaksi (La Valle ym. 2002, 18).

Ei-perinteisinä aikoina työskentelevät äidit luottivat ensisijaisesti lapsen isän hoitoon lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana. Naimattomat äidit käyttivät enemmän sukulaisten tarjoamaa lastenhoitoa. (Han 2004, 240.) Krögerin (2005, 211, 213) aineiston mukaan kaikki yksinhuoltajat saivat virallisia lastenhoitopalveluita, joskin viralliset palvelut kattoivat koko työajan tarpeen vain kahden yksinhuoltajan kohdalla, tällöin etenkin yksinhuoltajan äidin merkitys

korostui lastenhoidon kannalta, sillä heidän havaittiin joustavan silloin kun virallinen palveluverkosto ei sitä voinut tehdä. Tehtävistä vuoroista riippuen äidit luottivat pääasiallisesti joko lapsen isän, sukulaisen tai perhepäivähoitajan tarjoamaan hoitoon lapsen ensimmäisten kolmen ikävuoden aikana. Mikäli äiti työskenteli kiinteästi ei-perinteisinä työaikoina, hän luotti todennäköisimmin yhteen tai kahteen eri hoitojärjestelyyn, mutta mikäli vuorot olivat vaihtuvia, he käyttivät useampaa hoitomuotoa (Han 2004, 240.) Etenkin aikaisia aamuvuoroja tekevät vanhemmat luottivat perhepäivähoitajaan, joka pystyi aloittamaan työnsä jo aamukuudelta (Moss 2009, 71).

Siihen, miten työn katsottiin vaikuttavan perhe-elämään, vaikuttivat paljolti lastenhoitojärjestelyt: Mikäli ei-perinteiset työajat johtivat vanhempien tulkinnan mukaan lapsen kannalta hyvään järjestelyyn (hoitajana isovanhempi tai iltapäiväkerho), koettiin, ettei työ juurikaan vaikuta perhe-elämään. (La Valle ym. 2002, 46-47).

6.5 Perheen arjen haasteet

Ei-perinteisinä aikoina työskentelevät yksinhuoltajaäidit olivat muita tyytymättömämpiä lastensa kanssa viettämänsä ajan määrään (La Valle ym. 2002, 44), minkä lisäksi yksinhuoltajien havaittiin kokevan enemmän perheen arjesta ulkopuoliseksi jäämisen tunteita. Myös perheen kanssa vietetty aika koettiin yksinhuoltajien keskuudessa vähemmän nautinnolliseksi, vaikkakaan erot parisuhteessa elävien naisten kokemuksiin verrattuna eivät olleet suuria (Baxter & Alexander 2008, 204.) Ei-perinteisinä aikoina työskentelevät yksinhuoltajat sanoivat työn häiritsevän usein heidän osallistumistaan perheen yhteisiin aktiviteetteihin, kuten lukemiseen, leikkimiseen ja kotiläksyissä auttamiseen sekä lasten harrastuksiin osallistumiseen. Parisuhteessa elävät naiset mainitsi-

vat työn rajoittavan heidän osallistumisestaan lasten kanssa ulkoiluun sekä perheen kanssa tuttavien luona kyläilyyn. (La Valle ym. 2002, 40-41.)

Pitkä työmatka, stressaava tai pitkästyttävä työ, työhön liittyvä opiskelu sekä kotityöt ja ruuanlaitto olivat velvoitteita, joiden koettiin vaikuttavan haitallisesti vanhempien kykyyn omistautua perheelleen (La Valle ym. 2002, 47). Eiperinteisinä aikoina työskentelevät vanhemmat kokivat työn vaikuttavan lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen erityisesti silloin, kun vanhempi ei voinut työnsä vuoksi olla paikalla lapsen herätessä aamulla, ruoka-aikoina, iltatoimien aikaan tai lasten mennessä nukkumaan (Moss 2009, 72).

6.6 Pelastavat sosiaaliset suhteet

Yksinhuoltajien sosiaalisista suhteista saamat tuen muodot olivat tunnetuki, taloudellinen tuki, käytännön tuki sekä tiedollinen tuki. Lähiverkostoista saadulla tuella oli erityisen suuri merkitys yksinhuoltajan oman jaksamisen kannalta (Webber & Boromeo 2005, 273.) Baxterin ja Alexanderin (2008, 207) havaintojen mukaan erityisesti isän osallistuessa lapsenhoitoon vähentyi äidin kokema kielteinen vuorovaikutus työn ja perheen välillä, mutta sukulaisten ja muiden läheisten läsnäololla ei havaittu merkittävää vaikutusta tuohon vuorovaikutukseen. Webber ja Boromeo (2005, 278) havaitsivat jopa erityisesti isovanhempien läsnäolon aiheuttavan stressiä yksinhuoltajille ja heidän lapsilleen. Kröger (2005, 216) mainitsi yksinhuoltajien tuntemasta kiitollisuudenvehasta, joka syntyi, kun yksinhuoltaja joutui turvautumaan usein epäviralliseen hoitoon. Verrattuna sukulaisilta saatuun apuun ja tukeen, ystävien tuki oli vähemmän emotionaalisesti latautunutta ja monimutkaista, vaikkakin ystävät saattoivat hylätä yksinhuoltajan, mikä koettiin sitä rankempana, mitä kaukai-

semmat suhteet yksinhuoltajalla oli omaan sukuunsa joko maantieteellisesti tai emotionaalisesti. (Mts. 274.)

Baxterin ja Alexanderin (2008, 203) tutkimuksessa havaittiin yksinhuoltajien asuvan usein yhdessä lastensa isovanhempien tai jonkin muun aikuisen kanssa. Krögerin (2005, 221) mukaan tämänkaltainen asumisjärjestely on tavallinen myös italialaisilla ja portugalilaisilla, mutta Suomessa tällaista ei esiintynyt. 34% yksinhuoltajista sai lastenkasvatukseen apua lapsen toiselta, muualla asuvalta vanhemmalta (Baxter & Alexander 2008, 203). Kröger (2005, 213) teki merkittävän havainnon suomalaisista yksinhuoltajaisista: yksikään heistä ei saanut apua lastenhoitoon lasten äidiltä. Avun tarve ja saadun avun määrä eivät olleet tasapainoisessa suhteessa yksinhuoltajilla, muttei myöskään parisuhteessa elävillä äideillä (Baxter & Alexander 2008, 203). Pelkästään yksinhuoltajien sosiaalisia suhteita tutkineet Webber ja Boromeo (2005, 277) havaitsivat samansuuntaisia tuloksia, sillä vaikka 9/10 vastaajista sai tukea omalta suvultaan, kahdeksan vastaajista raportoi olevansa jollain tavalla pettynyt erityisesti vanhemmiltaan ja sisaruksiltaan saamaansa tukeen ja apuun. Kun äidit kokivat, ettei avuntarve ja saadun avun määrä kohtaa, koettiin työn ja perheen välinen vuorovaikutus kielteisempänä ja näin ollen myös kuormittavampana (Baxter & Alexander 2005, 203).

6.7 Työnantajan rooli yksinhuoltajan elämässä

Vaikeudet työn ja perhe-elämän yhdistämisessä aiheuttivat epätasapainoisuutta työllisyystasoon, mikä tarkoittaa sitä, että vuorovaikutuksen koettu kielteisyys voi johtaa työelämän ulkopuolelle jättäytymiseen (Ciabattari 2005, 18). Mikäli työntekijä työskentelisi mieluummin tuntimääräisesti vähemmän, kasvoi kielteisen vuorovaikutuksen määrä työn ja perhe-elämän välillä (Grosswald 2003, 49) eli kun henkilö koki tekevänsä tuntimääräisesti liikaa

töitä, kasvatti se kielteisen vuorovaikutuksen määrää työn ja perheen välillä. Vähiten työntekijöitä häiritsevää ei-perinteisinä aikoina tehtävä työ oli silloin, kun se oli harvinaista ja ennustettavaa (La Valle ym. 2002, 45). Keinot, joilla työn ja perheen välistä kielteistä vuorovaikutusta voisi vähentää, olivat joustavat työjärjestelyt, työssä koettu autonomia, työstä saatu palaute sekä työnjohdolta saatu tuki niin työhön kuin henkilökohtaiseen elämäänkin liittyen. Jo se, että työpaikan kulttuuri oli arvioitu perhemyönteiseksi, sai työntekijät kokemaan työn ja perhe-elämän välisen vuorovaikutuksen vähemmän kielteisenä. (Em. 2003, 48-52.) Krögerin (2009, 179) aineiston mukaan yksinhuoltajaisien kokemus sosiaalisesta tuesta työpaikoilla oli positiivinen, sillä he kokivat saavansa rohkaisua ja tukea työtovereiltaan.

6.8 Ikä, sukupuoli ja etninen tausta suhteessa ei-perinteisinä aikoina tehtävään työhön

Tutkimuksissa havaittiin muutamia eroja sukupuolen, iän ja etnisen taustan suhteen, mitä tuli työskentelyyn ei-perinteisinä aikoina. Ei-perinteisinä aikoina työskentely oli tavanomaisinta nuorella iällä: Yli puolet työssäkävivistä 18-vuotiaista työskenteli ei-perinteisinä aikoina ja yksi neljäsosaa kaikista työssäkävivistä 18-vuotiaista teki yövuoroja. Ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn määrä laski iän myötä, ollen alimmillaan tullessa 39 vuoden ikään. (Presser & Ward 2011, 6.) Korkeamman iän myös todettiin vähentävän kielteistä vuorovaikutusta työn ja perheen välillä, mihin esitettiin selitystä siitä, että kokemus ja viisaus vähensivät kuormitusta sekä siitä, että vanhemmilla henkilöillä ei ollut kodissaan enää pieniä lapsia. (Grosswald 2003, 50).

La Vallen ym. (2002, 22) tutkimuksessa havaittiin yksinhuoltajien tekevän töitä ei-perinteisinä aikoina yhtä usein kuin parisuhteessa elävien äitienkin. Alle 6-vuotiaiden kotona asuvat lapset lisäsivät työn ja perhe-elämän välisen vuo-

rovaikutuksen kielteisyyttä (Grosswald 2003, 50), vaikkakin Baxter ja Alexander (2008, 207) havaitsivat kielteisen vuorovaikutuksen määrän olevan suuri juuri niissä perheissä, joissa oli vanhempia lapsia. La Vallen ym. (2002, 22-23) tutkimuksessa havaittiin, että verrattaessa yksinhuoltajia kaikkiin työssä oleviin äiteihin, oli yksinhuoltajilla muita useammin alle 5-vuotias lapsi, mutta verrattaessa perinteisinä ja ei-perinteisinä aikoina työskenteleviä yksinhuoltajia, havaittiin, että 36% ei-perinteisinä aikoina työskentelevistä äideistä oli yli 11-vuotias lapsi.

Miesten ja naisten väliset erot ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn määrässä olivat suurimmillaan 18-vuoden iässä, jolloin miehet tekivät naisia enemmän töitä etenkin yöaikaan (Presser & Ward 2011, 6). Erot ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn määrässä etnisen taustan perusteella olivat niin ikään huomattavat nuorella iällä: 18-vuotiaana valkoihoisten edustus ei-perinteisinä aikoina tehtävästä työstä oli määrältään suurempi kuin latinoiden tai tummaihoisten. Yötyötä tekevissä 18-vuotiaissa tulos oli päinvastainen, sillä yötyötä tekivät eniten tummaihoiset ja vähiten valkoihoiset. Kaikilla ryhmillä ei-perinteisinä aikoina tehtyjen työtuntien määrä väheni tultaessa 23 vuoden ikään, mutta siitä lähtien tummaihoisten havaittiin tekevän eniten töitä ei-perinteisinä aikoina. (Presser & Ward 2011, 6.) Grosswald (2003,50) havaitsi valkoihoisten henkilöiden kokeman kielteisen vuorovaikutuksen määrän työn ja perheen välillä olevan suurempi kuin ei-valkoisilla henkilöillä. Naisten ja yksinhuoltajien todettiin kokevan enemmän työn ja perheen välistä kielteistä vuorovaikutusta kuin parisuhteessa elävien henkilöiden tai miesten (Grosswald 2003, 50).

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimusaineiston (N=11) perusteella yksinhuoltajien ei-perinteisinä aikoina tekemän työn haasteet liittyivät erityisesti aikaisiin aamuvuoroihin, ilta- ja yötyöhön sekä viikonlopputyöhön. Vaikeuksia oli myös yllättävissä päivystysvuoroissa, joiden ajankohtaa ei etukäteen voinut ennustaa sekä kouluikäisten lasten vanhemmilla koulujen loma-aikoina. Työaikojen haasteet liittyivät nimenomaan lastenhoidon järjestämiseen, mutta työajoilla havaittiin myös olevan kielteisiä vaikutuksia perheeseen. Toisaalta yllättäviäkin havaintoja aineistosta tuli esille: yksinhuoltajat kokivat sitä vähemmän ahdistusta, mitä enemmän he tekivät yövuoroja. Tutkimusaineistoni koostui pääasiallisesti tutkimuksista, joissa oli kuultu vanhempien kokemuksia. Havainnot pohjautuivat erilaisiin jo kerätyistä aineistoista tehtyihin analyyseihin sekä haastatteluihin, mutta mukana oli myös päiväkirjatutkimus. Lapset eivät päässeet aineistossa ääneen, mikä on mielestäni selvä puute, kun tutkimuskohteena on kuitenkin koko perhe. Perheen sisäisen vuorovaikutuksen tutkiminen ei voi tuottaa riittävän monipuolista tietoa, mikäli tutkimuskohteena on vain osa perheestä. Uskoakseni Perheet 24/7-hanke tulee vastaamaan tähän puutteeseen, sillä tutkimuksen kohteena ovat nyt myös ei-perinteisinä aikoina työskentelevien vanhempien lapset ja heidän kokemuksensa.

Aineistosta nousi esille yksi selkeä, laajassa käytössä oleva lastenhoidon ratkaisumalli, johon ei-perinteisinä aikoina työskentelevät vanhemmat turvautuivat joko pakon sanelemina tai tietoisena valintana järjestääkseen lastenhoidon: epävirallinen lastenhoito. Epävirallisen lastenhoidon tarjoajina isovanhemmat, erityisesti mummot, nousivat korkeaan arvoon. Yleisyydestään huolimatta, tai siitä johtuen, epäviralliseen lastenhoitoon liittyi myös vaikeuksia.

Epäviralliseen apuunkaan ei aina oltu tyytyväisiä yksinhuoltajien keskuudessa, ja sen todettiin olevan latautunutta, mikä kuormitti yksinhuoltajia entisestään. Ne, jotka joutuivat turvautumaan epäviralliseen apuun paljon, kokivat kiittolisuudenvelkaa eivätkä näin ollen saaneet tai tohtineet pyytää lastenhoitoapua enää työaikojen ulkopuolella (Kröger 2005). Aineistosta nousi esille kulttuurinen eroavaisuus asumisjärjestelyissä, sillä italialaisten ja portugalilaisten sekä australialaisten havaittiin asuvan usein yhdessä omien vanhempinsa tai muiden aikuisten kanssa, kun taas esimerkiksi suomalaisessa aineistossa tällainen järjestely ei näkynyt lainkaan (Kröger 2005; Baxter & Alexander 2008).

Aineistossa matala tulotaso ja alhainen koulutustaso kulkivat usein käsi kädessä yksinhuoltajuuden ja ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn kanssa, sillä matalan koulutustason omaavat työskentelivät usein matalan palkkatason töissä, joissa vaadittiin työskentelyä ei-perinteisinä aikoina. Kinnunen, Feldt ja Mauno (2005, 8) viittaavat suomalaiseen työolotutkimukseen (2004), jonka mukaan erityisesti työssäkäyvien naisten koulutustason on Suomessa havaittu olevan erittäin korkea. Tämän lisäksi myös vaikutusmahdollisuuksien työssä on koettu kohentuneen. Toisaalta he (mts. 9) nostavat esiin sen tosiasian, että edellä mainitut työelämässä tapahtuneet positiiviset muutokset koskettavat vain suuria organisaatioita sekä niitä henkilöitä, jotka ovat pysyvissä työsuhteissa. Tutkimusaineistossa yksinhuoltajien havaittiin olevan muita useammin tilapäisissä työsuhteissa (Baxter & Alexander 2008).

Aineistosta nousee esille myös seikkoja, joiden avulla työelämää on mahdollista kehittää perheystävällisempään suuntaan ja huomioimaan erityisesti yksinhuoltajaperheet paremmin. Ratkaisuiksi, joita työelämässä voidaan tehdä yksinhuoltajien työn ja perheen välisen kielteisen vuorovaikutuksen pienentämiseksi ovat aineiston pohjalta erityisesti työaikojen joustot, perhemyönte-

nen ilmapiiri, esimiehen tuki ja kannustus, työssä koettu autonomia sekä työstä saatu palaute. Aineiston perusteella on havaittavissa, että äidin työelämässä pysymiseen voidaan vaikuttaa nimenomaan mukauttamalla työelämää perheyönteisemmäksi. Hakovirta (2006, 156) on myös havainnut, että paitsi Suomessa myös kansainvälisesti, äidin työllisyysasteen olevan matalampi, mikäli perheessä on useampi kuin kaksi lasta. Tulevaisuuden työelämän tutkimus- ja kehittämistyölle tämä havainto on mielestäni erittäin tärkeä, jotta työelämän kehittämisen suuntaviivojen merkittävyys nousisi julkiseen keskusteluun.

Yksinhuoltajaisien näkymättömyys aineistossa on selvä puute, sillä vain kahdessa tutkimusartikkelissa tuotiin esille yksinhuoltajaisän kokemuksia (Webber & Boromeo 2005; Kröger 2009). Ottaen huomioon, että Suomessa yksinhuoltajaisien määrä on jälleen lisääntynyt vuodesta 2010 kun taas yksinhuoltajaäitien määrä on vähentynyt, on mielestäni outoa, ettei tutkimuksissa edelleenkään tunnisteta yksinhuoltajaisyyttä. Toisaalta, yksinhuoltajaisien määrän kasvaminen ja yksinhuoltajaäitien määrän väheneminen voisi osaltaan selittyä sillä, että yksinhuoltajaäidit kenties solmisivat yksinhuoltajaisiä enemmän uusia parisuhteita ja muuttaisivat asumaan kumppaninsa kanssa, jolloin heitä ei enää tilastoissa luokitella yksinhuoltajiksi. Tosiasiallisesti lasten huoltajuus voi kuitenkin edelleen olla lapsen biologisen vanhemman harteilla. Mielestäni tämä seikka antaa perustelun yksinhuoltajien suhteenmuodostuksen tutkimiselle sekä uusperheiden lastenhoito- ja hoivavastuun jakamisen tutkimiselle.

Krögerin (2009, 174) tutkimusaineiston mukaan yksinhuoltajaisuus on ”..poikkeus perussäännöstä, jonka taustalla on äidin vakava sairaus, päihdeongelma tai kuolema.” Näiden seikkojen valossa on ymmärrettävää, ettei tutkimusaineistossa esille tulleista neljästä yksinhuoltajaisästä yksikään saanut

apua lastensa toiselta vanhemmalta, kun taas yksinhuoltajaäitien saama apu ja tuki oli merkittävää. Grosswald (2003, 50) havaitsi miesten kokevan vähemmän työn ja perheen välistä kielteistä vuorovaikutusta ja naisten sekä yksinhuoltajien enemmän. Kröger (2009, 176) viittasi Suomalainen lapsi- julkaisuun (2007), jonka mukaan yksinhuoltajaisien työssäkäyntiprosentteihin perustuen on oletettavaa, että myös yksinhuoltajaisät kokevat vaikeuksia työn ja perhe-elämän yhdistämisessä. Yksinhuoltajaisien arjen haasteiden tutkiminen olisi mielestäni ajankohtaista uusien perhemuotojen yleistyessä jatkuvasti.

7.2 Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus ja eettisyys

Tiedonhankinta tehtiin systemaattisesti useilla eri hakusanoilla. Hakuja tehtiin erilaisin yhdistelmin, rajaten haut tuoreisiin julkaisuihin. Julkaisun maksuttomuuden vaatimus rajasi tuloksia jonkin verran. Aineistonhaku suoritettiin pääasiallisesti kahdesta tietokannasta. Luotettavuus olisi kasvanut, mikäli tietokantoja olisi ollut useampi. Kaikki valitut tutkimusartikkelit oli julkaistu tieteellisissä julkaisuissa, lähteen luotettavuuden arvioinnissa apuna olivat ohjaavat opettajat, joilta tarvittaessa kysyttiin neuvoa. Aineisto luettiin läpi useita kertoja. Tutkimusartikkelien perustiedot ja päätulokset koottiin taulukkoon, jota osaltaan käytettiin hyödyksi aineiston eroja ja yhtäläisyyksiä pohdittaessa. Muistiinpanojen pohjalta aineistoa teemoiteltiin tutkimuskysymysten valossa, minkä jälkeen alkoi tutkimustulosten kirjoittaminen. Tutkimusartikkelien ollessa pääasiallisesti englanninkielisiä on tulosten tulkinnessa voinut käydä väärinymmärryksiä, jotka osaltaan vaikuttavat kirjallisuuskatsauksen luotettavuuteen. Koska aineistonhaku tehtiin pääasiassa englannin kielellä, on aineiston ulkopuolelle jäänyt esimerkiksi ruotsinkielinen aineisto ja näin ollen myös pohjoismaiset tutkimustulokset. Aineisto on rajattu siten, että se vastaa jollakin tasolla tutkimuskysymyksiin ja liittyy näin ollen aiheeseen,

mikä nostaa luotettavuutta. Ilmiön tutkimattomuus nosti kuitenkin esille sen tosiasian, että suoraan tutkimusongelmaan liittyvää tutkimustietoa oli hyvin vähän saatavilla.

Kirjallisuuskatsaukselle asetetut vaatimukset täyttyvät tässä opinnäytetyössä jokseenkin hyvin, sillä tuloksena on Salmisen (2011, 7) kuvaileman narratiivisen yleiskatsauksen tyyppinen, tiivistetty kokonaisuus aikaisemmista tutkimuksista. Kriittisyyden esiin tuominen (Salminen 2011, 7; Hirsjärvi ym. 2000, 109-110) on ollut haastavaa, mutta tiettyjä ristiriitaisuuksia ja eroavaisuuksia tutkimustuloksista on pyritty nostamaan esille. Tulkinnan tekemistä on pyritty välttämään, vaikkakin pohdinnassa ja osin myös tutkimustuloksia esitellessä, on muutamia omia oletuksia tuotu julki (Baumeister & Leary 1997, 109-110). Olennaiset tutkimustulokset on onnistuttu nostamaan esille selkeästi ja tutkimuskysymyksiin on onnistuttu vastaamaan kattavasti.

Sitä, voiko eri maissa, eri kulttuureissa ja eri sosiaalipolitiikkaa toteuttavista maista tehtyjä tuloksia ylipäätään verrata keskenään voidaan olla montaa mieltä. Se, millaisissa oloissa henkilö elää, vaikuttaa paljon siihen, millaisia tutkimustuloksia häntä tutkimalla saadaan. Eroja esiintuodessani en halunnutkaan nostaa toista tulosta paremmaksi kuin toista, vain neutraalisti toin esille, että toisessa tutkimuksessa on tehty erilainen havainto. Opinnäytetyöni aiheen rajaus oli sellainen, ettei tässä työssä ole mahdollista lähteä avaamaan tutkimuksen kohteena olevien maiden sosiaalipoliittisia seikkoja.

LÄHTEET

* Tähdellä merkatut ovat tutkimusaineistoa

Baumeister, R. F. & Leary, M. R. 1997. Writing narrative literature reviews. *Reviews of General Psychology* 1997, 1, (3), 311-320.

* Baxter, J. & Alexander, M. 2008. Mother's work-to-family strain in single and couple parent families: the role of job characteristics and supports. *Australian Journal of Social Issues*, 43, (2), 195-214.

* Ciabattari, T. 2005. Single mothers, social capital, and work-family conflict. *Upjohn Institute Working Paper no. 05-118*, 1-35.

Forssén, K., Haataja, A & Hakovirta, M. 2009. Yksinhuoltajien asema suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Teoksessa *Yksinhuoltajuus Suomessa*. Toim. K., Forssén, A., Haataja, & M., Hakovirta. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50/2009. Helsinki, 9-18.

* Gassman-Pines, A. 2011. Low-income mothers' nighttime and weekend work: Daily associations with child behavior, mother-child interactions, and mood. *Family Relation*, 60, 15-29.

Gornick, J., C. & Presser, H., B. 2005. The female share of weekend employment: a study of 16 countries. *Monthly Labor Review*, 128, (8), 21-24.

* Grosswald, B. 2003. Shift Work and Negative Work-to-Family Spillover. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 30, (4), 31-56.

Hakovirta, M. 2006. Yksinhuoltajaäitien työllisyys, toimeentulo a työmarkkina-
navalinnat. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D45/2006. Helsinki.

* Han, W-J. 2004. Nonstandard work schedules and child care decisions: Evi-
dence from the NICHD Study of early child care. *Early Childhood Research
Quarterly*, 19, 231-256.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6. uud. p. Helsin-
ki: Tammi.

Kinnunen, U., Feldt, T. & Mauno, S. 2005. Työelämän muutossuunnat. Teok-
sessa *Työ leipälajina - Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet*. Toim. U. Kin-
nunen, T. Feldt & S. Mauno. Keuruu: PS-Kustannus, 7-10.

Kinnunen, U., Malinen, K. & Laitinen, K. 2009. Työn ja perheen yhteensovit-
taminen: Perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa *Perhe-elämän paletti:
Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Toim. A. Rönkä, K. Malinen
& T. Lämsä. Juva: Ps-kustannus, 125-147.

Kivimäki, R. 2009. Vanhemmuus työpaikoilla. Akateeminen väitöskirja. Tam-
peren yliopisto. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

* Kröger, T. 2005. Hoivaköyhyys yksinhuoltajaperheissä: kenelle lastenhoito-
ongelmat kasautuvat? Teoksessa *Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin?* Toim.
P. Takala. Helsinki: Edita, 206-232.

Kröger, T. 2009. Yksinhuoltajuus ja isyys: outo yhdistelmä? Teoksessa Yksinhuoltajuus Suomessa. Toim. K. Forssén, A. Haataja & M. Hakovirta. 2009. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50/2009. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy, 170-185.

* La Valle, I., Arthur, S., Millward, C., Scott, J. & Clayden, M. 2002. Happy families? Atypical work and its influence on family life. The Policy Press and the Joseph Rowntree Foundation.

* Moss, J. 2009. Juggling acts: How parents working non-standard hours arrange care for their pre-school children. *Social Policy Journal of New Zealand*, 35, 68-78.

* Presser, H., B. & Ward, B., W. 2011. Nonstandard work schedules over the life course: a first look. *Monthly Labor Review*, July 2011, 3-16.

Pälli, P. & Rissanen, T. 2006. Työ ja perhe. Teoksessa Uuden työn sanakirja. Toim. M. Jakonen, J. Peltokoski & A. Virtanen, A. Tutkijaliitto. Tampere: Juvenes Print, 41-49.

Rantalaaho, M. 2009. Suomalainen yksinhuoltajuus ja yhteiskuntamuutos: aviottomasta äitiydestä jaettuun vanhemmuuteen. Teoksessa Yksinhuoltajuus Suomessa. Toim. K. Forssén, A. Haataja & M. Hakovirta. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50/2009. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy, 19-45.

Rantanen, J. & Kinnunen, U. 2005. Työn ja perhe-elämän vuorovaikutus. Teoksessa Työ leipälajina – Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet. Toim. U. Kinnunen, T. Feldt & T. Mauno, T. Keuruu: PS-Kustannus, 229-264.

Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2009. Kun työstä tulee vieras perheessä. Teoksessa Vieras perheessä. Toim. R. Jallinoja. Helsinki: Gaudeamus, 83-105.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62.

* Strazdins, L., Korda, R., J., Lim, L., L-Y., Broom, D., H. & D'Souza, R., M. 2004. Around-the-clock: parent work schedules and children's well-being in a 24-h economy. *Social Science & Medicine*, 59, 1517-1527.

Söderling, I. 25.5.2009. Julkaisijan esipuhe. Teoksessa Yksinhuoltajuus Suomessa. Toim. K. Forssén, A. Haataja & M. Hakovirta. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50/2009. Helsinki, 3-4.

Tilastokeskus. 2012. Perheet 2011 [verkkajulkaisu]. Vuosikatsaus 2011, 2. Lapsiperheiden määrä hitaassa laskussa. Helsinki. Viitattu 4.6.2012.
http://tilastokeskus.fi/til/perh/2011/perh_2011_2012-05-25_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus. 2010. Työvoimatutkimus [verkkajulkaisu]. Aikasarjatiedot 2001-2010. Työvoimatutkimuksen keskeiset käsitteet ja määritelmät . Helsinki. Viitattu: 30.11.2011. http://www.stat.fi/til/tyti/2010/16/tyti_2010_16_2011-11-01_kat_005_fi.html.

* Webber, R. & Boromeo, D. 2005. The Sole Parent Family: Family and Support Networks. *Australian Journal of Social Issues*, 40, (2), 269-283.

Tekijä, vuosi, maa	Otos	Menetelmä	Keskeiset käsitteet	Päätulokset
Baxter, J. & Alexander, M. 2008. Australia	N= 3850	Osa pitkittäistutkimusta: analysoimalla tuloksia verrattiin yksinhuoltajaäitien ja parisuhteessa elävien äitien kokemuksia työn ja perheen vuorovaikutuksen kielteisyydessä.	work and family; single mothers; employment	<ul style="list-style-type: none"> - Yksinhuoltajat usein kausityöntekijöitä, matalapalkkaisissa ja matalan koulutustason vaatimissa töissä, harvoin yksityisyrittäjiä, työskentelivät iltaisin ja olivat oikeutettuja työaikajoustoihin useammin kuin parisuhteessa elävät naiset - Isovanhempi tai muu aikuinen asuu yksinhuoltajan kanssa useammin kuin parisuhteessa elävän luona. Tämä seikka ei kuitenkaan vähennä työn ja perhe-elämän vuorovaikutuksen kielteisiä piirteitä - Mahdollisuus vaikuttaa työtunteihin tai joustava työaika vähensivät työn ja perheen välisen vuorovaikutuksen kielteisyyttä enemmän yksinhuoltajilla kuin parisuhteessa elävillä naisilla - Yh-äideillä vanhempia lapsia kuin parisuhteessa elävillä äideillä → enemmän kielteistä vuorovaikutusta työn ja perheen välillä
Ciabattari, T. 2005. Yhdysvallat	N= 1676	Haastattelututkimus, jossa haastateltiin matalan tulotason omaavia yksinhuoltajaitejä.	unmarried mothers; social capital; work-family conflict	<ul style="list-style-type: none"> - Matalan tulotason (alle 40 000\$/vuosi) omaavat elävät yksin, ovat työttömiä työnhakijoita, työskentelevät ei-perinteisinä aikoina, saavat tukea toimeentuloon, eivät ole valmistuneet lukiosta, ovat tummaihoisia, omaavat huonon terveydentilan ja heillä on enemmän lapsia - Matalan tulotason omaavat kokevat enemmän työn ja perheen välisen vuorovaikutuksen kielteisyyttä kuin ylemmän tulotason omaavat - Ei-perinteisinä aikoina työskenteleminen lisää kielteisyyden kokemusta matalan tulotason omaavilla

				<ul style="list-style-type: none"> - Lastenhoidon järjestämisen vaikeus matalan tulotason omaavilla on yhteydessä osa-aikatyöhön - Työn ja perhe-elämän välisen vuorovaikutuksen kielteisyyden seuraus on työllisyyden epätasapainoisuus erityisesti matalan tulotason omaavilla naimattomilla naisilla
Gassman-Pines, A. 2011. Yhdysvallat	N=61	Laadullinen päiväkirjatutkimus matalan tulotason omaaville äideille, jossa selvitettiin yö- ja viikonlopputyön vaikutuksia perheeseen	low-income families; parent-child relationships; work and families; working mothers	<ul style="list-style-type: none"> - Äidin yötyön vaikutukset lapsiin kielteisiä: mitä enemmän yötyötä, sitä vähemmän lapsessa havaittua positiivista käytöstä. - Yötyö yhteydessä uupumukseen ja vihaisuuteen - Yötyö yhteydessä suureen määrään kielteisyyttä työn ja perhe-elämän välisessä vuorovaikutuksessa - Yötyötä tekevät osallistuivat lastensa kanssa kognitiivisesti alhaisiin - Yksinhuoltajaäideillä sitä vähemmän koettua ahdistusta, mitä enemmän yötyötä he tekivät
Grosswald, B. 2003. Yhdysvallat	N=24 29	Puolistrukturoitu haastattelututkimus, jossa selvitettiin, miten vuorotyö vaikutti työn ja perheen välillä koettuun kielteiseen vuorovaikutukseen	shift work; wage earners; families; job autonomy; spillover; work-week; dual wage earners; productivity	<ul style="list-style-type: none"> - Työtunneilla merkittävä vaikutus koettuun kielteiseen vuorovaikutukseen työn ja perhe-elämän välillä - Autonomia työssä, työstä saatu palaute sekä esimieheltä saatu tuki vähensi koettua kielteisyyttä - Korkea koulutus yhteydessä työn ja perhe-elämän välisen vuorovaikutuksen kielteisyyteen - Kotona asuvat alle 6-vuotiaat lisäsivät kielteisyyden tunnetta. Naiset ja yksinhuoltajat kokivat enemmän kielteistä vuorovaikutusta. - Talouden tulotasolla ei merkitystä vuorovaikutuksen kielteisyyteen, etnisellä taustalla sen sijaan oli: valkoiset kokivat vuorovaikutuksen

				kielteisempänä kuin ei-valkoiset
Han, W-J. 2004. Yhdysvallat	N= 1100	Osa pitkittäistutkimusta: analysoitiin työaikojen vaikuttavuutta lastenhoidon järjestämiseen niillä vanhemmilla, jotka työskentelivät ei-perinteisinä aikoina	child care decisions; nonstandard work schedules	- Äidin työskennellessä ei-perinteisinä aikoina, isä lastenhoitajana dominoivasti, 20% käytti lastenhoitomuotona sukulaisten tarjoamaa hoitoa tai perhepäivähoitoa lapsen ensimmäisten kolmen elinvuoden aikana - Naimattomat äidit käyttivät enemmän sukulaisten tarjoamaa hoitoa. - Päiväkoti hoitomuotona harvinainen ei-perinteisinä aikoina työskentelevien äitien lapsilla
Kröger, T. 2005. Suomi.	N=25	Laadullinen haastattelututkimus, jossa haastateltiin suomalaisia yksinhuoltajaperheitä	yksinhuoltaja perheet; hoivaköyhyys; lastenhoito	- Suomalaisissa yksinhuoltajaperheissä vähemmän lapsia kuin kahden huoltajan perheissä - Lähes jokaisessa yksinhuoltajaperheessä joudutaan turvautumaan epäviralliseen lastenhoitoon virallisen lastenhoitojärjestelmän puutteita korjatakseen - Yksinhuoltajaisät eivät yleensä saa apua lapsen toiselta vanhemmalta lastenhoidossa - Iltaisin, öisin ja viikonloppuisin työskentely erityisesti haastavaa lastenhoidon järjestämisen kannalta samoin kuin koulujen loma-ajat - Suomalaiset yksinhuoltajat eivät asuneet omien vanhempiensa kanssa - Epäviralliseen apuun turvautuminen estää yksinhuoltajia pyytämästä lastenhoitoapua vapaa-aikanaan
La Valle, I., Arthur, S.,	N= 1000	Määrällinen puhelinhaastattelu ja laadullinen	atypical work;	- Yksinhuoltajaäitien mukaan työajat seurausta työn vaatimuksista. Vaatimus ei-perinteisinä aikoina tehtävään työhön todennäköisintä johto-

<p>Millward, C., Scott, J. & Clayden, M. 2002. Englanti ja Wales</p>	<p>ja 40</p>	<p>nen jatkohaastattelu. Haastateltavina 0-16-vuotiaiden lasten vanhempia.</p>	<p>lone parents; childcare;</p>	<p>tai asintuntijatehtävissä</p> <ul style="list-style-type: none"> - Virallista lastenhoitoa käyttivät ne, joilla vähän vaihtoehtoisia lastenhoitomuotoja käytettävissään (suku kaukana tai eivät halunneet olla rasisitteena suvulle) tai taloudellinen paine työskentelyyn - Yksinhuoltajan tuli tehdä yhteistyötä lapsen toisen vanhemman tai isovanhempien kanssa minimoidakseen virallisen lastenhoidon tarpeen - Yksinhuoltajat tekivät töitä ei-perinteisinä aikoina yhtä todennäköisesti kuin parisuhteessa elävät äiditkin - Yksinhuoltajat työskentelivät harvemmin myöhään iltapäivällä, illalla ja öisin, mutta useammin viikonloppuisin sekä varhain aamulla. Yksinhuoltajat tekivät myös vähän vuorotyötä. - Yksinhuoltajalla todennäköisemmin vanhempi lapsi - Ei-perinteisinä aikoina työskentelevien yksinhuoltajien käyttämä epävirallinen lastenhoito yleisempää kuin parisuhteessa elävien naisten - Ei-perinteisinä aikoina työskentelevä yksinhuoltaja koki työn häiritsevän perhe-elämää usein, yksinhuoltajilla myös enemmän huolta siitä, miten työ vaikuttaa perheen kanssa vietettyyn aikaan - ei-perinteisinä aikoina työskentelevät yksinhuoltajat tyytymättömämpiä lastensa kanssa viettämäänsä aikaan, heillä myös taipumus nähdä työaikansa kielteisemmässä valossa kuin parisuhteessa elävät äidit - Lastenhoitojärjestelyt suuntasivat vanhempien käsitystä siitä, miten työ vaikuttaa perhe-elämään: mikäli lastenhoitojärjestelyt nähtiin positiivisena lapsen kannalta, ei työajoilla ollut kielteistä vaikutusta perhe-
--	--------------	--	---------------------------------	---

				elämään
Moss, J. 2009. Uusi-Seelanti	N=32	Laadullinen puoli- strukturoidu haastat- telututkimus, joka tehtiin vanhemmille ja työnantajille.	working non- standard hours; childcare	- Lastenhoidon järjestämisen kannalta hankalimmat vuorot olivat aikai- sin aamulla alkavat, yli yön kestävät vuorot sekä viikonloppuvuorot. Myös kausittainen työ sekä päivystysvuorot vaikeuttivat lastenhoidon järjestämistä ja elämän suunnittelemista. - Vanhemmat käyttivät epävirallista ja virallista lastenhoitoa sekoituk- sena - ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn nähtiin vaikuttavan perhe- elämään etenkin, kun vanhempi ei voinut olla paikalla erilaisissa päivit- täisissä askareissa - Isovanhempien rooli esikouluikäisten hoidossa suuri
Presser, H., B. & Ward, B., W. 2011. Yhdysvallat	N= 4910	Osa pitkittäistutki- musta. Analysoitiin aineiston perusteella iän, etnisen taustan ja koulutustason yhte- yttä ei-perinteisinä aikoina tehtävään työhön.	nonstandard work schedu- les	- Ei-perinteisinä aikoina tehtävä työ tyypillisintä 18-vuoden iässä, jolloin myös erot naisten ja miesten sekä eri etninen taustajen välillä suurimmat - Ei-perinteisinä aikoina tehtävän työn määrä vähenee iän myötä, ollen selkeästi matalin 39-vuoden iässä - 18-vuotiaana ei-perinteisinä aikoina työskentelevistä suurin osa on jo korkeakoulussa tai haluaa sinne, iän myötä matalan koulutustason omaavien työskentely ei-perinteisinä aikoina kasvaa ja korkeakoulutet- tujen määrä ei-perinteisinä työaikoina työskentelevistä vähenee - 18-vuoden iässä valkoiset tekevät eniten töitä ei-perinteisinä aikoina, 23. ikävuodesta alkaen mustien ei-perinteisinä aikoina tekemä työ mää- rältään suurinta
Strazdins, L.,	N=	Osa pitkittäistutki-	non-standard	- 75% talouksista joko toinen tai molemmat vanhemmista työskentelivät

Korda, R., J., Lim, L., L-Y., Broom, D., H. & D'Souza, R., M. 2004. Kanada.	6361	musta, verrattiin perheitä, joissa molemmat vanhemmat työskentelivät perinteisinä aikoina ja perheitä, joissa toinen tai molemmat vanhemmat työskentelivät ei-perinteisinä aikoina	work hours; child well-being; work conditions; social determinants of health	säännöllisesti ei-perinteisinä aikoina - Alhaisen sosioekonomisen aseman talouksissa ainakin toinen vanhemmista työskenteli ei-perinteisinä aikoina - Virallinen lastenhoito käytössä silloin, kun molemmat vanhemmat työskentelivät perinteisinä aikoina, mutta harvoin vanhempien työskennellessä ei-perinteisinä aikoina - Vanhempien ei-perinteisinä aikoina työskentely yhteydessä lasten käyttöhäiriöiden ja tunne-elämän ongelmien kasvaneeseen määrään
Webber, R. & Boromeo, D. 2005. Australia.	N=10	Laadullinen, puoli-strukturoitu haastattelututkimus yksinhuoltajille	sole parent family; support networks; family	- 9/10 vastanneista koki tukiverkostot elintärkeiksi oman hyvinvointinsa ja lapsensa tukemisen kannalta - Jotkut kokivat tullessa ystäviensä hylkäämiksi yksinhuoltajuuden vuoksi. Hylkäys oli erityisen ahdistava, jos suhteet omaan perheeseen maantieteellisesti tai emotionaalisesti etäiset - 8/10 vastaajista oli tyytymätön tai pettynyt perheeltään saamaansa tukeen - 9/10 vastaajista sai sukulaisiltaan jonkinlaista apua ja tukea, ystäviltä saatu tuki oli kuitenkin vähemmän emotionaalisesti latautunutta ja monimutkaista - Isovanhempien tuen havaittiin aiheuttavan stressiä sekä vanhemmille että heidän lapsilleen